

FYODOR DOSTOYEVSKI

BUDALA

Çeviri: NİHAL YALAZA TALUY

FYODOR DOSTOYEVSKI

BUDALA

İdiot, Fyodor Dostoyevski

© 1982, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1982

8. basım: Nisan 2018, İstanbul

Bu kitabın 8. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2
Topkapı-Zeytinburnu
Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-510-592-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

FYODOR DOSTOYEVSKI
BUDALA

ROMAN

Rusça aslından çeviren

Nihal Yalaza Taluy

Fyodor Dostoyevski'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Amcanın Düşü, 1994

Tatsız Bir Olay, 2005

Beyaz Geceler, 2009

Karamazov Kardeşler, 2010

İkiz, 2010

Yeraltından Notlar, 2011

Yufka Yürek, 2011

Ölümler Evinden Notlar, 2012

İnsancıklar, 2013

Suç ve Ceza, 2015

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ, 1821'de Moskova'da doğdu. Petersburg Askerî Mühendislik Okulu'nu bitirdikten kısa bir süre sonra edebiyatla uğraşmak için askerlikten ayrıldı. İlk romanı *İnsancıklar* (1846), dönemin ünlü eleştirmeni Belinski'den büyük övgü aldı. Hemen ardından *İkiz* (1846) adlı kısa romanı geldi. Daha sonra art arda *Ev Sahibi* (1847), *Beyaz Geceler* (1848) ve *Yufka Yürek'i* (1848) yayımlayan Dostoyevski, *Netoçka Nezvanova* (1849) adlı romanı yayımlandığı sıralar, devlet düzenini yıkmaya çalıştığı gerekçesiyle tutuklandı; ölüm cezası, Sibirya'da dört yıl ağır hapse ve dört yıl askerlik hizmetine çevrildi. Serbest bırakıldıktan ve evlendikten sonra *Amcamın Rüyası* (1859) adlı komik bir öykü yazdı. Aynı yıl kaleme aldığı *Stepançikovo Köyü'nün* (1859) ardından kardeşiyle birlikte *Vremya* adlı bir edebiyat dergisi çıkardı. Aynı dergide tefrika edilen *Ölümler Evinden Notlar* (1861-62), Dostoyevski'nin başlangıçtaki başarısını yeniden gündeme getirdi. Yine dergide yayımlanan *Ezilenler* (1861), eleştirmenlerin tepkilerine hedef olmasına karşın okurlarca beğenildi. 1862 yazında çıktığı bir Avrupa gezisi, beraberinde *Batı Batı Dedikleri: Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları* (1863) adlı ünlü makalesini getirdi. Aynı yıl dergisi kapatıldı. Yeniden Avrupa'ya gitti. Tek umudu, artık tutkunu haline geldiği kumardı. Ama tüm parasını rulette yitirdikten sonra güçlükle Rusya'ya döndü. Kardeşiyle *Epoha* adlı yeni bir dergi çıkardı ve derginin ilk sayısında *Yeraltından Notlar* (1864) romanı tefrika edilmeye başladı. Hayatında bir talihsizlik dizisi başladı, karısını ve kardeşini kaybettikten sonra dergi kapandı. Alacaklılarının tehditleri üzerine, bir yayımcıdan aldığı borçla Avrupa'ya kaçtı. *Suç ve Ceza'yı* (1866) yazmaya başladı ve onun için aldığı avansla

Rusya'ya döndü. Önce *Kumarbaz* (1866) adlı romanını yayımladı. Aynı yıl tamamladığı *Suç ve Ceza*, eleştirmenleri ve okurları hemen büyüledi. 1867'de asistanı Anna Snitkina'yla evlenerek yeniden yurtdışına çıktı; dört yıl Rusya'dan uzak kaldı. Alçaltıcı bir yoksulluk içinde geçen bu dönem boyunca ülkeden ülkeye dolaştı. Bütün bu güçlüklerle, sara nöbetlerine, vazgeçemediği kumar tutkusuna rağmen, ilk çocuklarının trajik ölümüne de katlanan genç karısı, bağlılığını bir an yitirmeden ona gerçek aşkı tattırdı. Dostoyevski, bu ağır yaşam koşulları altında da sendelemeyerek ikinci başyapıtı *Budala'yı* (1869) yazdı. *Budala'yı*, 1870'te *Ebedi Koca*, 1872'de *Ecinniler*, 1875'te *Delikanlı* izledi. *Karamazov Kardeşler'i* (1879-80) yazmaya başladığında, artık ülke çapında tanınan ünlü bir yazardı. Dostoyevski bu arada, Grajdanın'e yazdığı "Bir Yazarın Günlüğü" (1873-81) başlıklı köşe yazılarını, 1876-77 yılları arasında aylık bir yayın olarak çıkardı. 1881'de Petersburg'da ölen Dostoyevski, Batılı ülkelerin edebiyat ve düşün yaşamında önemli bir rol oynamış, özellikle varoluşçuluğun temel kaynaklarından biri sayılmıştır.

NİHAL YALAZA TALUY, 1900 yılında Kazan'da doğdu. Liseyi Rusya'da bitirdikten sonra Türkiye'ye göç etti. Averçenko ve Mihail Zoşçenko gibi yazarlardan mizah öyküleri çevirdi. *Resimli Ay* ve *Varlık* dergilerinde çevirileri yayımlandı. Başta İvan Turgenyev, Lev Tolstoy, Fyodor Dostoyevski ve Nikolay Gogol'ün yapıtları olmak üzere, Rus edebiyatından yüzden fazla roman, oyun ve çocuk kitabını Türkçeye kazandırdı. 1968 yılında İstanbul'da öldü.

Birinci bölüm

1

Kasım sonunda, karın ve buzların çözüldüğü yumuşak bir havada, Petersburg-Varşova treni olanca hızıyla Petersburg'a yaklaşıyordu. Sabah dokuz sularıydı; havadaki sis ve nem yüzünden ortalık güçlkle aydınlanmıştı. Vagonun pencerelerinden, yolun sağ ve solunda, on adım ilerisi güç seçiliyordu. Yolcular arasında yabancı ülkelerden dönenler vardı. Üçüncü mevki kompartımanlar daha kalabalıktı. Buradakilerin çoğu, pek uzaktan gelmeyen işadamları, önemsiz kimselerdi. Hepsi yorgun düşmüş, üşümüştü. Gece boyunca gözleri ağırlaşmış, yüzleri yorgunluktan sis rengini almıştı.

Üçüncü mevki kompartımanlardan birinin penceresi önünde iki yolcu, şafak sökeli beri karşılıklı oturuyordu. İki de gençti, ikisinin de eşyası yok gibiydi, ikisinin de giyinişi sıradandı. İki de yüzleri ilginçti. Sonunda, ikisi de birbiriyle konuşma isteği duydu. O anda birbirlerinin ne gibi özellikler taşıdığını bilselerdi, bu garip rastlantının onları Petersburg-Varşova treninin üçüncü mevki vagonunda bir araya getirmesine pek şaşarlardı. Bunlardan biri ufak tefek, yirmi beş yaşlarında, koyu siyah kıvrık saçlı bir adamdı; kurşuni gözleri küçük ama ateşliydi; geniş, yassı bir burnu vardı. Elmacık kemikleri çıkıktı, ince dudaklarında arsız, alaycı bir ifade vardı; hemen kötü

kötü gülmeye hazır gibiydi. Ama geniş, biçimli alnı, yüzünün alt kısmının taşıdığı soysuzluğa bir güzellik katıyordu. Yüzündeki ölü beyazlığı özellikle dikkati çekiyordu. Bu beyazlık, oldukça sağlam yapılı olduğu halde, yüzüne bitkin ve ıstırap derecesine varan tutku dolu bir anlam veriyordu. Bütün bunlar, arsız, kaba gülümsemesiyle haşin, kendini beğenmiş bakışlarına aykırı düşmekteydi.

Üzerinde, iyice sıcak tutan, geniş, siyah, içi koyun postuyla kaplı bir gocuk bulunduğu için gece üşümemişti. Görünüşünden hiç de hazırlıklı olmadığı anlaşılan arkadaşısıya Rusya'nın bu nemli kasım gecesinin iyice tadına varmıştı. Kolsuz, oldukça geniş bir pelerin giymişti; kocaman bir başlığı vardı. Yolcular bunları çoğu zaman kışın, İsviçre ya da Kuzey İtalya gibi uzak yerlerde, doğal olarak, Eydkunen'den Petersburg'a kadar süren yolu hesaba katmadan giyerler. Ama İtalya için kullanışlı, işe yarar olan bu kılık, Rusya'da hiçbir işe yaramazdı.

Başlıklı pelerin giyen adam, genç birisiydi; yirmi altı-yirmi yedi yaşlarındaydı. Ortadan biraz daha uzunca boylu, incecik, iyice sarışın, gür saçlıydı; avurtları çökmüştü. Ufak, sivri, beyaza çalan bir sakalı vardı. İri mavi gözlüydü; yumuşak, sabit bakışlarında sara hastalığının belirtileri görülüyordu. Gene de genç adamın ince, kuru yüzünde sevimli bir görünüm vardı. Zaten renksiz olan bu yüz, şimdi soğuktan buz gibi olmuştu. Elinde, herhalde bütün eşyasını oluşturan eskimiş, fulara sarılı bir bohça duruyordu. Ayaklarına kalın pençeli kunduralar geçirmişti; Rus yapısı değildi bunlar.

Kara saçlı, koyun postlu gocuk giymiş yolcu, biraz da canının sıkıntısından olacak, bütün bunları bir bir inceledi. Sonunda, bazı insanların başkalarının düşkünlüğünden duydukları hazzı yansıtan teklifsizlik ve umursamazlık dolu nezaketsiz bir gülümsemeyle, "Soğuk, değil mi?" diye sordu ve omuzlarını kıpırdattı.

Öbür yolcu hemen atılarak, “Çok,” dedi. “Hem de karların artık erimeye başladığına dikkatinizi çekerim. Ya karakışın soğukları olsaydı... Bizde bu kadar soğuk yapacağı hiç aklıma gelmezdi doğrusu. Unutmuşum besbelli.”

“Avrupa’dan mı geliyorsunuz?”

“Evet, İsviçre’den.”

“Füüü! Dünyanın bir ucundan...”

Siyah saçlı, ıslıktan sonra kahkahayı bastı.

Konuşmaya başladılar. İsviçre pelerini giyen sarışın gencin, esmer arkadaşının bütün sorularına, bunların oldukça basmakalıp ve yersiz oluşundan hiç kuşkulanmadan bütün içtenliğiyle cevap yetiştirmesi gerçekten şaşılacak şeydi. Cevapları arasında, uzun süredir Rusya’da bulunmadığı; dört yıl önce saraya benzer, titreme, kasılma nöbetleri halinde gelen sinirsel bir hastalık yüzünden Avrupa’ya gönderildiği de vardı. Esmer, bunları dinlerken birkaç kez gülümsedi. Hele, “Nasıl, iyi ettiler mi sizi bari?” sorusunu, sarışının, “Yo, edemediler,” diye cevaplamasına pek güldü. Küçümser bir tavırla, “Desenize, paralar boşa gitti,” dedi. “Biz de burada körü körüne inanırız onlara...”

Yanlarında oturan üstü başı düşkünce, bütün işinin ortalık karıştırmaktan ibaret bir memur olduğu anlaşılan, kırk yaşlarında, iriyarı, yüzü siyah sivilceli bir adam, “Pek doğru,” diye söze karıştı. “Rusların elinde avucunda ne varsa bunlar kendi ülkelerine çeker dururlar.”

İsviçre’den gelen hasta, yatıştırıcı, hafif bir sesle karşılık verdi:

“Yo, benim durumumda yanılıyorsunuz. Gerçi her şeyi bilmediğim için iddia edemem; ama benimle ilgilenen hekim, elinde kalan son parasını bana yolluk olarak verdi; üstelik orada bana iki yıla yakın bir süre baktıktan sonra...”

“Neden o?” diye sordu esmer olan. “Para verecek kim-seniz yok muydu?”

“Yoktu. Bakımımı üstlenen Bay Pavlişçev, iki yıl önce öldü. Bunun üzerine uzak akrabalarımın General Yepançin’in karısına yazdım ama bir cevap alamadım. Onun için kalktım, buraya geldim.”

“Nereye geldiniz?”

“Yani, ineceğim yer mi? Doğrusu henüz ben de bil-miyorum... Şöyle...”

“Karar veremediniz demek...”

İki dinleyici yeniden kahkahayla güldü. Esmer olan, “Herhalde varınız yoğunuz bu bohçanın içinde,” dedi.

Kırmızı burunlu memur, son derece hoşnut, “Hepsi-nin bu olduğuna bahse girerim,” diye söze katıldı. “Bagaj vagonunda başka eşyası yoktur. Ama kim demiş yoksul-luk ayıp diye...”

Bu sözlerin doğruluğu hemen ortaya çıktı; sarışın genç, hızla ve beklenmedik bir telaşla bunun doğruluğu-nu açıkladı.

Memur, doya doya güldükten sonra, (işin garibi, boh-ça sahibi de arkadaşlarına bakarak gülüyor, bu ötekilerin coşkusu bir kat daha artırıyor) sözünü sürdürdü.

“Gene de bohçanızın bir değeri olsa gerek,” dedi. “Hoş, içinde Napoléon, Friedrich altını, hiç olmazsa Hol-landa paracıkları gibi yabancı altınlarla dolu kesecikler bulunmadığına bahse girebilirim. Bu, kunduranızın üze-rine geçirilmiş yabancı malı tozluklardan da anlaşılıyor. Ancak, bohçanızın yanına General Yepançin’in karısı gibi bir akraba eklenince iş biraz değişiyor. Tabii bu gerçek bir akrabalıksa ve siz hayal gücü fazlaca olan her insanın uğ-rayabileceği bir dalgalığın kurbanı değilseniz...”

Sarışın adam, “Aa! Yine bildiniz,” diye atıldı. “Belki de yanlışmış olabilirim. Tam akraba sayılmayabiliriz onlar-la... Zaten cevap vermeyişlerine de şaşırmaştım. Bekli-yordum bunu...”

“Posta parasına yazık olmuş demek! Hımm! En azından saf ve içtensiniz. Bu da övülmeye değer. Hımm! Tanınmış birisi olduğu için General Yepançin’i biz de tanırız. İsviçre’de size bakan ölü Pavlişçev’i de biliyoruz. Yalnız bu, Nikolay Andreyeviç Pavlişçev ise... Çünkü bunlar iki kuzendiler. Öbürü şimdi Kırım’da. Toprağı bol olsun, Nikolay Andreyeviç saygıdeğer, sözü her yerde geçen bir adamdı. Dört bin kölesi vardı.”

“Evet efendim. Adı Nikolay Andreyeviç Pavlişçev’di.”

Genç adam, cevap verir vermez, sabit, inceleyen bakışını her şeyi bilen beye dikti.

Bu gibi “her şeyi bilen bey”lere bazen, hatta sık sık toplumun belirli katlarında rastlamak mümkündür. Her şeyi bilir bunlar. Çağımız düşünürlerinin de belirtebileceği gibi, böyle kişiler, hayatın daha önemli sorunlarına ilgi duyacak yeterlikte olmadıkları için huzursuz bir merak ve başka yetenekler taşıyan zekâlarını belirli bir alana yöneltirler. Gene de, “Her şeyi bilirler,” derken sınırlı bir alan kastedilmektedir: filancanın çalıştığı yer, kiminle tanıştığı, mali durumu, nerede valilik yaptığı, kiminle evlendiği, karısının drahoması, kiminle üçüncü dereceden kuzen olduğu ve bunun gibi şeyler...

Bu gibi “her şeyi bilen beyler” çoğu zaman dirseği yırtık gezerler, on yedi ruble aylıkları vardır. İçlerini dışlarını bildikleri kimseler, onların ne gibi bir çıkar gözeterek hareket ettiklerini tahmin bile edemezler. Oysa bunların çoğu, bütün bu bilgileri toplamayı, bilimadamı olmakla bir tutar, bununla avunur, kendilerini bununla değerlendirir ve bundan derin bir haz duyarlar. Bilim de ne bilim ama! Ben bu yola kendini vererek ruhunu yüceltmiş, hatta bu sayede geleceğini kazanmış nice bilimadamı, yazar, şair ve politikacı görmüşümdür.

Esmer delikanlı, bütün bu konuşma süresince esmiyor, amaçsız bir tavırla pencereden bakıyor, sabırsızlıkla

yolculuğun bitmesini bekliyordu. Dalgın, hem de pek dalgındı; heyecanlı, üstelik tuhaf bir hali vardı. Hem dinliyor hem dinlemiyordu; hem bakıyor hem bakmıyordu; bazen gülüyor ama gülüşünün nedenini ya bilemiyor ya da unutuyordu.

Yüzü sivilceli adam, birdenbire sarışın gence döndü:

“Kiminle tanışma onuruna erdiğimi sorabilir miyim?”

Öteki hemen karşılık verdi:

“Prens Lev Nikolayeviç Mışkin.”

Memur, düşünceli bir tavırla, “Prens Mışkin mi? Lev Nikolayeviç mi,” dedi. “Tanımam, hakkında hiçbir şey duymadım. Kuşkusuz kendisini kastediyorum; yoksa isim olarak Karamzin tarihine bile geçmiş olmalı. Zaten Mışkin prenslerine artık rastlanmaz oldu, onlara ilişkin hiçbir şey duyulmuyor.”

Prens, hemen karşılık verdi:

“Doğru. Mışkin’lerden benden başka kalan yok. Ben de sonuncuyum sanırım. Bizim soyumuzda, Odnodvertzı’lar varmış. Ama babam, Harp Okulu’nu bitirmiş bir teğmendî. Yalnız General Yepançin’in karısının nasıl olup da Mışkin prenseslerinden sayıldığına aklım ermiyor! O da kendi soyunun sonuncusu olacak.”

Memur kıs kıs güldü.

“He he he! Kendi soyunun sonuncusu! He he! İyi buluş doğrusu.”

Esmer genç de gülümsedi. Sarışın, pek de parlak bulmadığı nüktesine kendisi de şaşıttıktan sonra, “İnanır mısınız, bunu dilimin ucuna öyle geldi de söyleyiverdim,” dedi.

Memur neşeyle, “Anlaşıyor efendim, anlaşılıyor,” diye doğruladı.

Esmer genç ansızın, “Prens, siz orada bir profesörden ders mi aldınız?” diye sordu.

“Evet... Ders de aldım.”

“Ben hiç okuyamadım da.”

Prens, özür diler gibi, “Ben de tam okuyamadım,” dedi. “Hasta olduğum için düzenli bir eğitim göremedim.”

“Rogojin’leri tanır mısınız,” diye atıldı esmer olan.

“Hayır. Zaten Rusya’da pek az kimseyi tanırım. Siz Rogojin misiniz?”

“Rogojin’im, Parfen Rogojin.”

Memur, aşırı bir saygıyla, “Parfen mi?” diye başlayacak oldu. “Hani şu Rogojin’lerden mi?”

Şimdiye kadar yüzü sivilceli memura tek söz etmeyen, baştan beri hep Prens’le konuşan esmer genç, nazik olmayan bir sabırsızlıkla sözünü kesti:

“Evet, evet, onlardan...”

“Ya! Ama nasıl olur?”

Memur, şaşkınlıktan donmuştu; gözleri yuvalarından fırlayacak gibiydi. Yüzünde aşırı bir küçülme, hatta korku ifadesi belirdi.

“Demek şu bir ay önce ölüp de ardında iki buçuk milyon bırakan Semyon Parfenoviç Rogojin... Öyle mi?”

Esmer, gene onun yüzüne bakmaya tenezzül etmeden, “İki buçuk milyon servet bıraktığını da nereden biliyorsun?” diye sözünü kesti. Sonra Prens’e göz kırparak, “Hemen dalkavukluğa kalkışıp kendilerine bir şeyler sağlamaya çalışır bunlar,” diye ekledi. “Ama dediği doğru, bizim peder öldü, biz de bir ay sonra Pskov’dan yalınayak, başı kabak dönüyoruz... Gerek kerata kardeşim, gerek anam, ne para ne bir haber gönderdiler. Köpek gibi yüzüstü bıraktılar beni! Bir ay Pskov’da ateşler içinde kavruldu durdum.”

Memur, el çıkararak, “Ama şimdi en azından bir milyona kavuşacaksınız,” dedi. “Hey ulu Tanrım!”

Rogojin sinirli, öfkeli bir tavırla onu başıyla gösterecek, “Buna da ne oluyor!” dedi. “Karşımda susta dursan bile sana kuruş koklatmam.”

“Ama duracağım, elbette susta duracağım!”

“Dur; ama zırnık alamazsın. İstersen karşımda bir hafta göbek at...”

“Verme. Hak ettim ben bunu, verme. Ama gene de oynayacağım. Karımı, çocuklarımı bırakır, karşımda oynarım. Sen de lütfunu esirgeme artık! Esirgeme!”

“Yuh sana!”

Esmer tükürdü. Sonra yeniden Prens'e döndü.

“Beş hafta kadar oluyor, ben de sizin gibi bohçamı kolumun altına aldığım gibi bizim pederin yanından Pskov'a, teyzeme kaçmıştım. Orada hummaya yakalandım, yatağa düştüm. Ben yokken adamcağız Azrail'le kucaklaşmış. Toprağı bol olsun, yanındayken dayaktan canımı çıkarırdı. İnanır mısınız Prens, kaçmasam kesin öbür dünyaya yollardı beni.”

Prens, bu gocuklu milyoneri belli bir merakla seyrederek, “Bir hareketinizle kızdırmış olmayasınız onu?” diye sordu.

Milyon ve miras konusu da önemli olmakla birlikte, Prens'i şaşırtan bir şey daha vardı. Rogojin de, konuşacağı kişi olarak Prens'i seçmişti. Oysa görünüşte, konuşma ihtiyacı, belirli bir kişiye yönelmekten çok bir alışkanlık sonucu; bir yakınlaşma ihtiyacından değil de dalgınlık, telaş ve heyecanla, kim olursa olsun birisine açılmak, onunla çene çalmak isteğinden doğuyordu. Sanki hâlâ humma nöbeti içindeydi, hiç değilse sıtma ateşine yakalanmış gibiydi. Öte yandan memur, Rogojin'in karşısında soluk almaktan korkarak duruyor, ağzından çıkan her sözü kaparak bunlar arasında pırlanta ararmışçasına tartıyordu.

“Kızmasına kızdı,” diye karşılık verdi Rogojin. “Hem de haklı olarak belki. Ama asıl benim canıma okuyan kardeşim oldu. Annem için bir şey diyemem; din kitapları okuyan, kocakarılarla dostluk eden yaşlı bir kadıncağız işte... Evde kardeşim Senka'nın sözü geçer. Bana olayı vak-

tinde haber vermeyişinin bir nedeni var anlaşılır. O sıralar, ben kendimi bilmeden yatıyordum. Telgraf yollamışlar. Telgraf da teyzemin eline geçmiş. Teyzem otuz yıldır dul, ömrünü delillerle geçiren bir kadın. Rahibeden de beter! Telgraftan korkmuş, doğru karakola göndermiş. Telgrafi orada unutmuşlar. Neyse ki Konev, Vasili Vasilyeviç imdada yetişti de bana her şeyi olduğu gibi yazdı. Kardeşim, gece, tabutu örten sırmalı ipek örtünün kenarındaki som altın püskülleri, 'Bunca para döküldü bunlara,' diye kesmiş almış. İstesem, onu bu iş için Sibirya'ya sürdürürüm. Dine küfür bu! Hey, bana baksana bostan korkuluğu!"

Rogojin, memura dönmüştü.

"Yasaya göre küfür sayılır bu, değil mi?"

Memur hemen doğruladı:

"Küfürdür, efendimiz, küfürdür."

"Bu yüzden Sibirya'yı boylatırlar adama, değil mi?"

"Hemen sürerler, hiç bırakmazlar!"

Rogojin, yeniden Prens'e döndü.

"Onlar beni hâlâ hasta biliyorlar. Kimseye bir şey söylemeden, hasta halimle trene atladığım gibi yola çıktım. Aç kapıları bakalım, Semyon Semyoniç kardeşim! Beni merhum pedere fitlemek için yapmadığımı koymazdı. Bunu da biliyorum ben. Yalnız şu Nastasya Filipovna yüzünden pederi gücendirdiğimi gizleyemem. Bu konuda suçlu benim. Şeytan dürtüverdi işte..."

Memur, bir şeyler sezinlemeye çalışır gibi iyice alttan alarak, "Nastasya Filipovna yüzünden mi?" diye sordu.

Rogojin, sabırsızlıkla, "Tanımazsın sen onu canım!" diye bağırdı.

Öteki, zafer kazanmış bir tavırla, "Nasıl tanımam!" dedi.

"Daha neler! Dünyada tek bir Nastasya Filipovna yok ya! Hem sana bir şey söyleyeyim mi; ne yırtık, ne arsız adamsın sen yahu! Bunun gibi yerden bitme, yavşak bi-

rinin ensemeye yapışacağını biliyordum zaten,” diye Prens’e döndü.

Memur, telaşla, “Neden bilmeyeyim efendim, biliyorum belki,” dedi. “Lebedev’in bilmediği yoktur. Zatiâliniz istediğiniz kadar azarlayın beni, ama ya kanıtlarsam... Bu Nastasya Filipovna, babanızın onun yüzünden size kızılı-cık sopası çekeceği kadın değil mi? Nastasya Filipovna... Baraşkova... Yüksek bir kadın, kendine göre bir prenses... Sadece çiftlik sahibi Afanasiy İvanoviç Totzkiy’le görüşür. Adam para babası, çeşitli şirket ve kuruluşlarda üyelikleri var. Bu yüzden General Yepançin’le de ahbap olurlar.”

Rogojin, bu kez gerçekten şaşırılmıştı:

“Vay canına! Gerçekten biliyor.”

“Elbette bilirim. Lebedev’in bilmediği yoktur. Bendeniz tam iki ay Lihaçev Alekşaşka’yla taban teptim. Babanızın ölümünden sonra bile... Kentin bütün girdi çıktısını öğrendim. Sonunda bensiz bir adım atılamaz oldu. Lihaçev şimdi borçlular hapisanesinde yatıyor. Armans’ı, Korali’yi, Prenses Patzka’yı, Nastasya Filipovna’yı hep o birlikte olduğumuz sıralar tanıdı; daha neler neler öğrendi...”

“Nastasya Filipovna mı? Onunla Lihaçev arasında...”

Rogojin, memura yiyecek gibi baktı; dudakları soldu, titremeye başladı.

Memur hemen toparlandı, durumu düzeltmeye çalışarak, “Aman efendim, elbette bir şey yoktu, hiç, hiçbir şey yoktu aralarında,” diye kekeledi. “Lihaçev dünyanın parasını döktüğü halde başaramadı. Armans mı bu... Yalnız Totzkiy’le ahbaplığı vardı. Bir de geceleri Bolşoy Tiyatrosu’da ya da Fransız Tiyatrosu’nda özel locasında oturabilirdi. Gerçi subaylar arasında bazı dedikodular dolaşırdı, ama hep sözde kaldı, hiçbir kanıt yok. ‘Nastasya Filipovna’yla şöyle böyle,’ derler ama hepsi o kadar işte. Gerçekten de bir şey yok ki zaten...”

Rogojin gururla somurtarak, "Orası öyle," diye doğruladı. "Zalejev de söylemişti bunları bana. Ah Prens! Bir gün babamın yillanmış paltosu sırtımda, Nevski'den geçiyordum. Nastasya Filipovna da bir mağazadan çıkmış arabasına biniyordu. Görür görmez yıldırım çarpmışa döndüm. Zalejev'le karşılaştık. Ben onun yanında sıfırım tabii... Herif, berber salonlarındaki kalfalar gibi parlak biri; gözünde de monokl... Bizim ayağımızdaki çizmeler bile baba parasıyla; işimiz gücümüz de lahana çorbasına kaşık sallamak... Bana, 'Senin harcın değil o,' dedi, 'prensestir; adı Nastasya Filipovna Baraşkova.' Totzkiy'le yaşıyormuş. Totzkiy de yaşı elli beşi bulduğu için ondan kurtulmaya bakıyormuş. Niyeti Petersburg'un en güzel kızlarından biriyle evlenmekmiş. Zalejev bana bir akıl verdi. Nastasya Filipovna'yı hemen o gün görebileceğimi, gece Bolşoy Tiyatrosu'ndaki baleye gideceğini söyledi. Alt locada otururmuş. Ama baleye gitmek kim, ben kim! Peder Bey acımaz, vurur adamı. Gene de bir saatlik bir kaçamak yaptım, Nastasya Filipovna'yı bir kez daha gördüm. Sonra da bütün gece gözümü uyku tutmadı. Ertesi gün merhum, elime iki tane beş biner rublelik yüzde beş faizli tahvil tutuşturup, 'Bunları sat,' dedi. 'Yedi bin beş yüz rublesini Andreyev'in bürosuna götür. Kalanı hiçbir yere uğramadan doğruca bana getir, seni burada bekleyeceğim.' Tahvilleri satıp parayı aldım. Ama Andreyev'in bürosuna gideceğime soluğu İngiliz mağazasında aldım. Bütün parayı tek taşlı bir çift küpeye yatırdım. Her biri ceviz büyüklüğünde vardı! Dört yüz ruble de borçlu kaldım. Adımı verdim, inandılar. Kúpeleri alır almaz doğruca Zalejev'e... İşi anlattım, hadi Nastasya Filipovna'ya gidiyoruz, dedim. Gittik. Bastığım yerlerin, çevremdekilerin zerrece farkında değildim. Doğruca salona geçtik. Bizi karşıladı. Ben kendimi tanıtmayınca Zalejev, 'Parfen Rogojin, bunu dünkü karşılaşmanızın ufak bir hatırası

olarak sunuyor, lütfen kabul buyrun,' dedi. Nastasya Filipovna, kutuyu açtı, gülümseyerek baktı. 'Dostunuz Bay Rogojin'e ilgisi ve inceliği için teşekkür ediniz,' dedi ve bizi selamlayarak çıktı. Keşke o anda ölüverseydim oracıkta. Zaten oraya da nasıl olsa sağ dönmem, düşüncesizle gitmiştim. Ama en çok şu hayvan Zalejev'in her şeyi sahiplenivermesine içerledim. Kısacık boyum, uşağa benzeyen kılığımla kadına bakıp tek bir söz edemedim, utançımdan ağzımı bile açamadım. Ama bizimki, pomatlar içinde, saçları kıvrır kıvrır, yüzü pespembe, damalı boyunbağıyla tam moda uygun, kadının karşısında kırtıp duruyor. Kadının onunla beni karıştırdığı kesin! Dışarı çıkınca, 'Aklından bile geçireyim deme, karışmam yoksa!' dedim. 'Sen asıl Semyon Parfeniç'e nasıl hesap vereceğini düşün!' Aklımda, eve hiç uğramadan gidip kendimi suya atmak vardı. Sonradan, 'Öyle de olsa, böyle de olsa, ne değişir,' deyip ahmak kafama uydum, eve döndüm."

"Aman, aman!" Memur, yüzünü buruşturuyor, olduğu yerde titriyordu. "Merhum, değil on bin ruble, on ruble için bile adamı öbür dünyaya yollardı," diyerek Prens'e döndü.

Prens, o anda merakla Rogojin'i inceliyordu. Rogojin'in yüzü bir kat daha solmuştu.

"Öbür dünyaya yollarmış! Sen nereden biliyorsun?"

Prens'e dönerek devam etti:

"Peder, olanı biteni hemen öğrenmiş. Zalejev şuna buna boşboğazlık etmiş zaten. İhtiyar, beni aldığı gibi doğruca üst kata götürüp kapattı ve tam bir saat boyunca gerekli dersi verdi bana. Üstelik, 'Bu daha başlangıç,' dedi. 'İyi geceler demeye de geleceğim.' O aralık bizim ak saçlı gitmiş, Nastasya Filipovna'nın ayaklarına kapanarak yalvarmış, yakarmış. Kadın da kutuyu çıkarıp fırlatmış yüzüne. 'Al bakalım küpeleri kabasakal!' demiş. 'Şimdi bunların benim için değeri kat kat arttı. Parfen bu yüzden bu kadar belaya düştüğüne göre... Kendisine te-

şekkür ve selamlarımı söyle.’ Hemen o gün Serejka Protişin’den yirmi ruble bulup annemin hayır duasını aldıktan sonra trene atladığım gibi soluğu Pskov’da aldım. Trenden sıtma nöbeti içinde indim. Kocakarılar bana dua etmeye kalkıştılar. Ben körkütük sarhoşum. Kalan paramla da meyhane meyhane dolaşmaya başladım, gece sokaklarda sızmış kalmışım. Sabah da hummaya yakalandım tabii... Üstelik gece köpekler de oramı buramı ısırılmışlar. Kendime zor gelebildim.”

Memur sırtıp ellerini ovuşturarak konuştu:

“Eh, bakalım Nastasya Filipovna’mız ne der bütün bunlara? Artık gelsin küpeler, gitsin hediyeler!”

“Sen de bir daha Nastasya Filipovna’nın adını ağzına alırsan yiyeceğin dayacağı düşün! Lihaçev’le arkadaşlığın bile kurtaramaz seni!”

Rogojin, bir yandan bağıyor; bir yandan da kolundan tutmuş, memuru tartaklıyordu.

“Dövmek, kabul etmek demektir! Döv! Bununla beni kabul ettiğini gösteriyorsun. Dövmekle beni kendine bağlamış olursun! Hah, işte geldik.”

Gerçekten tren istasyona giriyordu. Rogojin, gizlice geldiğini söylemişti; ama istasyonda onu bekleyen birkaç kişi vardı. Bağışarak şapkalarını sallıyorlardı.

Rogojin, onlara muzaffer, hatta kinli bir gülümsemeyle bakarak, “Zalejev bile burada,” diye mırıldandı.

Sonra birden, “Nedense seni çok sevdim Prens,” diyerek ona döndü. “Kim bilir, belki de böyle bir zamanda karşılaştığımız için olacak! Gerçi (Memur Lebedev’i göstererek) şuna da rastladım ama onu sevmedim. Bana bir uğrayıver Prens, olur mu? Ayağındaki şu galoşları atarız, sana en iyisinden bir samur kürk giydiririm; mükemmel bir frak, sonra beyaz ya da ne renk istersen bir yelek... Ceplerini de tıka basa para doldururuz. Sonra... Doğruca Nastasya Filipovna’ya! Gelir misin?”

Lebedev ağır, resmî bir tavırla söze karıştı:

“Beni dinlerseniz fırsatı kaçırmayın Prens Lev Nikolayeviç! Bu fırsat bir daha ele geçmez.”

Prens Mıışkin, yerinden kalktı, elini nezaketle Rogojin’e uzattı.

“Sevinerek gelirim. Beni sevdiğiniz için de teşekkür ederim. Vaktim olursa belki bugün bile gelirim. Pek güller yüzlü olmadığınız halde, açık söyleyeyim, ben de sizi sevdim. Hele pırlanta küpeler işini anlatırken... Sonra, söz verdiğiniz kıyafet ve kürk için de teşekkür ederim. Gerçekten pek yakında bunlara ihtiyacım olacak. Paraya gelince; şu anda cebimde bir tek meteliğim bile yok!”

“Para akşama hazır, gel!”

“Hazır, akşama hazır,” diye yeniden atıldı memur. “Sabaha varmaz, zengin olacak.”

“Prens, kadınlara karşı aşırı bir düşkünlüğünüz var mı? Açıkça söyleyin.”

“Benim mi? Yok canım. Ben... belki bilmezsiniz, doğuştan tutulduğum bir hastalık yüzünden kadın nedir bilmem.”

“Öyleyse sen tam anlamıyla çılgının birisin Prens! Tanrı senin gibileri sever.”

Memur da tekrarladı:

“Tanrı senin gibileri sever!”

Rogojin, Lebedev’e döndü:

“Düş peşime bakalım, kalem efendisi!”

Hep birlikte vagondan çıktılar. Lebedev’in istediği olmuştu. Gürültücü grup, çok geçmeden Voznezenski Caddesi’ne doğru uzaklaştı. Prens’in, Liteynaya Sokağı’na sapması gerekiyordu. Ortalık ıslak ve nemliydi. Prens yoldan geçenlere sorarak daha üç verstlik¹ yolu olduğunu öğrendi, bir araba tutmaya karar verdi.

1. Rus uzunluk ölçüsü, 1067 km. (Y.N.)

KLASİKLER

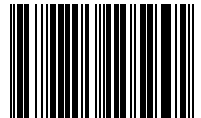
Büyük yazarın ilk büyük romanı sayılan *Budala*, Dostoyevski'nin, kişinin içsel sorunları ve toplum karşısındaki duruşu temasını en çıplak biçimde ele aldığı yapıtlarından biridir. 1868 yılında tamamlanan *Budala*'nın kahramanı Prens Mışkin, tıpkı Dostoyevski gibi saralıdır. Tedavi için gittiği İsviçre'den bitkin halde döner. İnsanlardan iyice uzaklaşmış, kendi iç dünyasına kapanmıştır. Mışkin, dış dünyadan kopukluğu ve budalalık derecesinde iyi yürekliliği temsil eder. Eleştirmenlere göre Dostoyevski, Prens Mışkin'in kişiliğinde kendini anlatmıştır. Yüz yılı aşkın bir süredir hayranlıkla okunan bu büyük romanı, Nihal Yalaza Taluy'un çevirisiyle yayımlıyoruz.

Kapak resmi: John Singer Sargent

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN: 978-975-510-592-5

9 789755 105925